

Professor Jevons om Handelskriser og Solpletter.

„Det er interessant at lægge Mærke til alle de forskjellige Maader, hvorpaa Folk søge at forklare de nuværende daarlige Tider. Udlandets Konkurrence, Overproduktion, Strikerne og Fagforeningsvæsenet, Krig, Fred, Mangel paa Guld, for meget Sølv, Lord Beaconsfield, uforvarlig Udenrigspolitik, Bankdirektørenes Uredelighed, Mr. Edison og det elektriske Lys, — det er nogle faa af de Maader, hvorpaa Folk søger at forklare den nuværende Tilbagegang i det økonomiske Liv». — Omtrent saaledes begynder Prof. W. Stanley Jevons en interessant Artikel i det videnskabelige Ugeskrift «Nature» om de økonomiske Kriser, — en Artikel, der indeholder det Samme som det opsigsvækkende Foredrag, han for nogen Tid siden holdt i «British Association».

Men — fortsætter Prof. Jevons — det synes ikke at falde Mange ind at overveje, at hvad der nu gaar for sig, kun er en mild Gjentagelse af hvad der tidligere er sket fra Tid til anden. Ogsaa de tidligere Kriser forklares i Almindelighed som noget Tilfældigt. Overends' Fallit faar Skylden for Krisen i 1866; Pariserfreden og en Katastrofe i Amerika for den i 1857; Jernbanemanien, daarlig Høst og Oprør i Irland for den i 1847; Stiftelsen af endel Aktieselskaber og Anlæget af endel Fabriker og store Etablissementer for den i 1837; overdrevne Spekulationer og udenlandske Laan for den i 1825; Afslutningen af de napoleonske Krige for den i 1815. Altsaa for hver Krise anføres der en speciel Aarsag. Men saalænge disse

Professor Jevons om Handelskriser og Solpletter.

„Det er interessant at lægge Mærke til alle de forskjellige Maader, hvorpaa Folk søge at forklare de nuværende daarlige Tider. Udlandets Konkurrence, Overproduktion, Strikerne og Fagforeningsvæsenet, Krig, Fred, Mangel paa Guld, for meget Sølv, Lord Beaconsfield, uforvarlig Udenrigspolitik, Bankdirektørenes Uredelighed, Mr. Edison og det elektriske Lys, — det er nogle faa af de Maader, hvorpaa Folk søger at forklare den nuværende Tilbagegang i det økonomiske Liv». — Omtrent saaledes begynder Prof. W. Stanley Jevons en interessant Artikel i det videnskabelige Ugeskrift «Nature» om de økonomiske Kriser, — en Artikel, der indeholder det Samme som det opsigsvækkende Foredrag, han for nogen Tid siden holdt i «British Association».

Men — fortsætter Prof. Jevons — det synes ikke at falde Mange ind at overveje, at hvad der nu gaar for sig, kun er en mild Gjentagelse af hvad der tidligere er sket fra Tid til anden. Ogsaa de tidligere Kriser forklares i Almindelighed som noget Tilfældigt. Overends' Fallit faar Skylden for Krisen i 1866; Pariserfreden og en Katastrofe i Amerika for den i 1857; Jernbanemanien, daarlig Høst og Oprør i Irland for den i 1847; Stiftelsen af endel Aktieselskaber og Anlægget af endel Fabriker og store Etablissementer for den i 1837; overdrevne Spekulationer og udenlandske Laan for den i 1825; Afslutningen af de napoleonske Krige for den i 1815. Altsaa for hver Krise anføres der en speciel Aarsag. Men saalænge disse

specielle Aarsager staa uden Forbindelse med hverandre, indeholde de ikke nogen Forklaring af den iøjnefaldende Regelmæssighed og Periodicitet, hvorved Kriserne udmærke sig.

Allerede for længe siden har man bemærket denne Periodicitet, og forskellige Videnskabsmænd have følt sig overbeviste om, at en eller anden dyb Aarsag maatte ligge bag den. Allerede for over tredive Aar siden skrev Dr. Hyde Clarke en Afhandling betitlet: «Fysisk Økonomi: en foreløbig Undersøgelse med Hensyn til de fysiske Love, der styre Hungersnød- og Panik-Perioderne.» I denne mærkelige Afhandling, som Jevons giver et lille Referat af, slaar Dr. Hyde Clarke paa Muligheden af, at de fysiske Aarsager til Krisernes regelmæssige Tilbagevenden kunde være af astronomisk eller meteorologisk Natur. Og det er dette, der giver Clarkes Afhandling Interesse fremfor flere andre Forfatteres, der behandle samme Sag. Det er interessant at se Clarke fastholde Tilstedeværelsen af fysiske Aarsager, ihvorvel det ikke lykkedes ham at opdage noget astronomisk eller meteorologisk Fænomen, der bevægede sig paa samme Maade som Handelskriserne. Denne Opdagelse mener Jevons nu at have gjort.

Allerede for flere Aar tilbage begyndte Jevons at gruble over «den sande men hemmelighedsfulde Periodicitet» i Handelslivets Bevægelse. «Jeg troede da, i 1875, at jeg havde opdaget Solplet-Perioden i Priserne paa Korn og forskellige Agerbrugsprodukter, og jeg oplæste en Afhandling derom i British Association i Bristol». Afhandlingen blev imidlertid ikke offentliggjort, fordi forskellige Omstændigheder vakte Tvivl hos Forfatteren om Forklaringens Rigtighed. Han forudsagde i denne Afhandling en Krise for Aaret 1879, idet han i sine Beregninger gik ud fra, at Solplet-Periodens Længde er 11,1 Aar. Mr. J. A. Broun har imidlertid senere beregnet Solplet-Perioden til 10,45 Aar; derefter vilde Jevons da have forudsagt en Krise for Aaret 1878. Perioden 11,1 Aar voldte ham overhovedet mange Vanskeligheder; — Perioden 10,45 Aar rydder disse Vanskeligheder af Vejen! Jevons tog nu med nyt Mod fat paa sine Undersøgelser om Krisernes Historie. Han fortæller herom paa en højst underholdende Maade. Resultatet af Undersøgel-

serne blev en Konstatering af Kriser i England i følgende Aar: (1701?), 1711, 1721, 1731—32, (1742?, 1752?), 1763, 1772—73, 1783, 1793, (1804—5?), 1815, 1825, 1836—39 (1837 i de Forenede Stater), 1847, 1857, 1866, 1878. Jevons forudser, at man her vil komme med den Indvending, at nogle af disse Kriser ere yderst problematiske, og at andre ere saa smaa, at de egentlig ikke fortjene Navn af «Krise»; thi den Omstændighed, at et eller andet større Hus gaar fallit, eller at der er lidt Børsjobberi med uheldige Følger, berettiger dog ikke strax til at tale om «Kriser». Herpaa svarer han: «En Række af denne Art er ikke som en Kjæde saa svag som det svageste Led; tværtimod: de stærkere Led styrke de svagere.» Dette Svar hensættes dog uden nogen nærmere Motivering. Og umiddelbart til det citerede Svar følger han følgende Ord: «Altsaa, til Trods for nogle af de anførte Krisers tvivlsomme Existens, kan jeg ikke nære nogensomhelst Tvivl om, at de vigtigste Handelskriser falde med et gennemsnitligt Mellemlum paa c. 10,46 Aar. Denne Periodes næsten fuldstændige Coincidens med Solplet-Perioden paa 10,45 Aar (efter Brouns Beregning) er i sig selv et stærkt Bevis for, at Fænomenerne ere kausalt forbundne.» Men denne Sætning hensættes rigtignok, som om dens Rigtighed var selvindlysende.

Det kan imidlertid ikke fejle, at der hos mange Læsere vil opstaa en Tvivl, som kan udtrykkes i følgende Spørgsmaal: selv forudsat, at Kriserne ere adskilte fra hverandre netop ved saa mange Aar som Solplet-Perioden varer, er det saa dermed givet, at Solpletterne foraarsage Kriserne? Disse Tvivlere gives der omtrent følgende Svar: Handelsforholdene i Vestevropa, navnlig England, paavirkes i stærk Grad af Forholdene i Ostindien, og vel ogsaa af dem i det tropiske Afrika, Amerika, Vestindien og endog Levanten; men paa Hungersnøden i Ostindien indvirker vistnok Solpletterne, og det er ogsaa meget muligt, at de samme meteorologiske Fænomener, der bevirke Hungersnøden i Ostindien, have nogen Indflydelse paa Forholdene i de andre nysnævnte tropiske Egne.

Men det kan gjerne være, at dette Svar ikke vil tilfredsstille Alle, og de ville da videre indvende: Selv om vi antage, at Kriserne omtrent ere adskilte fra hverandre ved 10,46 Aar, og at Solplet-Perioden har en Længde af 10,45 Aar, saa er der jo ikke dermed sagt Noget om, at Kriserne indtræde netop paa den Tid eller efter den Tid, da Solpletterne have deres supponerede Indflydelse paa Hungersnøden i Indien; maaske indtræde de før. — Denne Indvending besvares ikke.

Den nærmest liggende Indvending er denne: Der udbrøder undertiden Kriser, som ikke passe ind i Rækken; hvad skulle vi f. Ex. gjøre af den store Krise i 1873? — Svaret herpaa er: Andre Aarsager end de meteorologiske kunne virke; 1873-Krisen kan jo skyldes disse exceptionelle Aarsager, der staa uden Forbindelse med Solpletterne.

Man har ogsaa fremhævet, at ofte ere nogle store Falliter snarere Aarsag til Kriserne end disse til hine; og det lader sig aldeles ikke paastaa, at Falliterne som Regel skyldes Begivenheder, der indtræde hvert tiende Aar; tværtimod: snart ligge disse Begivenheder meget nær, snart længere tilbage i Tiden. — «Economist», der — blandt mange andre Blade — har rejst Opposition imod den Jevons'ske Theori, gjør bl. A. gjældende (No. af 11. Jan. 1879), at Jevons's Krisis-Cyklus rækker tilbage til en Tid, da Evropas Forbindelse med Indien ikke var saa livlig, at Solpletternes formentlige Indflydelse i Indien kunde fremkalde Kriser i Evropa. Der bliver altsaa bevist for meget.

Men alle disse Indvendinger (hvadenten de gaa ud paa, at der slet ikke eksisterer nogen tiaarig Krisis-Cyklus, fordi en saadan kun skaffes tilveje dels ved vilkaarligt at fjerne de Aar, der ikke passe ind i Kredsen, dels ved med Vold og Magt at gjøre Aar, som ikke kunne undværes i den tiarige Kreds, til «Krisis-Aar», — eller de ere af anden Natur), forhindre ikke Prof. Jevons i at slutte sin i ethvert Fald meget sindrige og læseværdige Artikel med en Henstilling til de meteorologiske Instituter. Han anbefaler, at Styrken og Karakteren af Solens Straaler gjøres til Gjenstand for direkte Observationer. Saa-

danne Observationer ville muligvis faa den allerstørste Betydning for Handelen, og Prof. Jevons kan meget vel tænke sig den Tid, da Bladenes Telegrammer om Solens Styrke ville interessere Verden mere end nogetsomhelst Andet, af hvad Aviserne indeholde.

A. P.
